

Rafał Raczyński

Porządek ustrojowy Republiki Islandii

Współczesne państwo islandzkie zorganizowane jest na zasadzie republiki parlamentarnej. W okresie II wojny światowej, gdy zbliżał się okres wygaśnięcia zawartej w 1918 r. na 25 lat unii personalnej z Danią i jasnym było, iż układ ten nie zostanie przedłużony, naród islandzki stanął przed koniecznością zdefiniowania przeszłego ustroju politycznego, na którym opierać się miało istnienie w pełni niepodległego państwa. Sprawa ta, wraz z decyzją o zerwaniu bądź też nie więzów politycznych z Królestwem Danii stała się przedmiotem ogólnonarodowego referendum, które miało miejsce w dniach 20–23 maja 1944 r. Wyniki referendum były jednoznaczne: przy frekwencji sięgającej ponad 98% 70 536 osób uprawnionych do głosowania opowiedziało się za nieodnawianiem unii (przy sprzeciwie zaledwie 315), zaś republikańską formę rządów wybrało 68 862 głosujących (tylko 1064 optowało za monarchią)¹. 17 czerwca 1944 r. zostało proklamowane powstanie niepodległej Republiki Islandii, a Althing uroczystie ogłosił tekst ustawy zasadniczej, która obowiązuje do dnia dzisiejszego. Islandzka konstytucja od momentu wejścia w życie, aż do chwili obecnej uległa relatywnie niewielkim zmianom². Specyficzny tryb zmiany konstytucji, jako aktu o najwyższej mocy obowiązującej, określony został w art. 79 islandzkiej ustawy zasadniczej. Mówi on, iż: „Propozycje poprawek i uzupełnień do [...] Konstytucji mogą być wnoszone zarówno na zwyczajnych, jak i nadzwyczajnych sesjach *Alþingi* [Althingu – R.R]. Jeśli propozycja zostanie przyjęta, *Alþingi* ulega niezwłocznemu rozwiązaniu i odbywają się wybory powszechne. Jeśli po wyborach *Alþingi* uchwali

---

¹ B. Piotrowski, *Islandia w okresie II wojny światowej*, Warszawa 1968, s. 18–19.

² Nowelizacje miały miejsce w latach: 1959 – rozszerzenie składu Althingu z 52 do 60 posłów; 1968 – obniżenie cenzusu wieku w wyborach do Althingu z 21 do 20; 1984 – zwiększenie liczby deputowanych w Althingu z 60 do 63, ponowne obniżenie cenzusu wieku z 20 do 18 lat, a także likwidacja pięcioletniego domicyliu; 1991 – zmiana struktury organizacyjnej Althingu, zniesienie wewnętrznego podziału na Izbę Wyższą i Izbę Niższą; 1995 i 1999 – rozszerzenie i dostosowanie do międzynarodowych standardów katalogu praw i wolności oraz – w odniesieniu do nowelizacji z 1999 r. – dekonstytucjonalizacja zagadnienia okręgów wyborczych i podziału mandatów.

projekt w niezmienionym brzmieniu i potwierdzi to Prezydent Republiki, zmiana Konstytucji wchodzi w życie. Jeżeli *Alþingi* uchwali poprawkę dotyczącą statusu Kościoła zgodnie z art. 62, zostaje ona przedłożona do zaaprobowania lub odrzucenia w głosowaniu tajnym [w referendum – R.R.] przez wszystkich uprawnionych do głosu”³.

Parlament

We współczesnym islandzkim systemie polityczno-ustrojowym instytucją o najstarszym rodowodzie jest parlament – Althing. Jego początki sięgają 930 r., co pozwala uznawać go za najstarszy parlament na świecie. Etymologicznie nazwa Althing (org. *Alþingi*) wywodzi się z języka staronorweskiego i może być tłumaczona, jako zgromadzenie (*thing*) powszechne (*all*). Funkcjonowanie parlamentu uregulowane jest na poziomie Konstytucji (rozdz. III, art. 31–34 – dotyczący wyboru posłów; i rozdz. IV, art. 35–58 – zawierający przepisy dotyczące statusu parlamentarzysty, trybu postępowania i organizacji prac w Althingu) oraz na poziomie ustaw (Regulamin Althingu, ustawa nr 24/2000 o wyborach do Althingu i in.). Obecnie w islandzkim parlamencie zasiada 63 deputowanych, wybieranych na 4-letnią kadencję. Wybory mają charakter proporcjonalny i odbywają się w średnich i dużych wielomandatach okręgach wyborczych z wykorzystaniem krajowej listy dodatkowej. Podziału mandatów dokonuje się według kwoty prostej (Hare’a) lub metody d’Hondta (mandaty wyrównawcze przysługują jedynie tym partiom, które uzyskały w skali kraju co najmniej 5% głosów)⁴. System wyborczy ma charakter pięcioprzymiotnikowy: wybory są powszechne, równe, bezpośrednie, proporcjonalne i tajne (z czego zasada proporcjonalności i tajności ma umocowanie w art. 31 Konstytucji). Zgodnie z art. 33 – czynne i art. 34 – bierne prawo wyborcze posiadają osoby, które w dniu wyborów osiągnęły wiek co najmniej 18 lat i są obywatelami islandzkimi. Kandydatów zgłaszają partie polityczne, bądź grupy wyborców wywodzących się z danego okręgu wyborczego. Cechą wyróżniającą Islandię na tle innych państw jest wysoka frekwencja, która oscyluje wokół 80%⁵.

³ *Konstytucja Islandii*, tłumaczenie i wstęp Joachim Osiński, Warszawa 2009, s. 53–54. Wszelkie kolejne odwołania do Konstytucji Republiki Islandii odnoszą się do tego wydania. Więcej na temat trybu zmian i nowelizacji islandzkiej konstytucji patrz: *Zasady zmiany konstytucji w państwach europejskich*, red. R. Grabowski, S. Grabowska, Warszawa 2008, s. 173 – 177.

⁴ Islandia obecnie jest podzielona na 6 okręgów wyborczych (Ustawa zasadnicza w art. 31 precyzuje, iż liczba okręgów wyborczych nie może być mniejsza niż 6 i nie większa niż 7). W wyborach z 2009 r. okręg Północny – Zachód wybierał 9 parlamentarzystów, Północny – Wschód – 10, Południe – 10, Południowy – Zachód – 12 i dwa okręgi Reykjavik – po 11, http://www.althingi.is/kynningarefni/index_en.html, odczyt z dn. 4.07.2009.

⁵ W ostatnich wyborach parlamentarnych z 25 kwietnia 2009 r. frekwencja osiągnęła poziom 85,1%, http://www.althingi.is/kynningarefni/index_en.html, odczyt z dn. 11.07.2009.

Status parlamentarzysty określony został szeroko w samej ustawie zasadniczej. Według jej zapisów mandat deputowanego jest mandatem wolnym (art. 48), posłowie są objęci immunitetem (art. 49), a pozbawienie praw wyborczych wiąże się z obligatoryjną utratą statusu posła (art. 50). Jednocześnie funkcji deputowanego nie można łączyć z godnością Prezydenta Republiki Islandii, stanowiskiem sędziego Sądu Najwyższego, a także (na podstawie uregulowań ustawowych) również z innymi stanowiskami sędziowskimi. Parlamentarzyści zasiadający w Althingu są zobowiązani do uczestnictwa w jego obradach, udziału w głosowaniach oraz respektowania postanowień Przewodniczącego Parlamentu. Polityczną strukturą organizacyjną deputowanych w ramach Althingu są frakcje (grupy) parlamentarne, które skupiają posłów wywodzących się z tej samej partii. Ze względu na niewielką liczebność islandzkiego parlamentu frakcję może utworzyć już dwóch parlamentarzystów. Jednocześnie deputowany nie może być członkiem więcej niż jednej frakcji. Grupy partyjne odgrywają kluczową rolę, jeśli idzie o funkcjonowanie Althingu: decydują one o nominacjach ministerialnych, przesądzają o składach komisji parlamentarnych, a także rozstrzygają o losie projektów legislacyjnych. Po przedterminowych wyborach z 25 kwietnia 2009 r. w Althingu zawiązało się pięć frakcji parlamentarnych.

Tabela 1.

Wyniki wyborów parlamentarnych z 25 kwietnia 2009 r.

Partia	Liczba uzyskanych głosów	%	Liczba uzyskanych mandatów
1. Sojusz	55 758	29,8	20
2. Partia Niepodległości	44 369	23,7	16
3. Ruch Zieloni – Lewica	40 580	21,7	14
4. Partia Postępu	27 699	14,8	9
5. Ruch Obywatelski	13 519	7,2	4
6. Partia Liberalna	4 148	2,2	0
7. Ruch Demokratyczny	1 107	0,5	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie ICELAND. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 25 April 2009, OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report, Warsaw 2009, p. 22.

Do 1991 r. Althing posiadał specyficzną bikameralną strukturę organizacyjną. Podobnie jak parlament norweski, po wyborach dzielił się on na dwie części, z czego: 2/3 posłów funkcjonowało w ramach Izby Niższej (*Nethri Delid*), zaś pozostała trzecia część składu tworzyła Izbę Wyższą (*Efri Delid*). Nowelizacja konstytucji zmieniła taki stan rzeczy. Obecnie art. 32 ustawy zasadniczej głosi, iż sesje Althingu odbywają się w składzie jednej izby. Islandzki parlament zwoływany jest na sesje zwyczajne,

które rozpoczynają się w pierwszy powszedni dzień października i trwają do tej samej daty roku następnego, przy czym w praktyce w maju rozpoczyna się okres wakacyjny⁶. Miejszem obrad jest Reykjavik, aczkolwiek art. 37 Konstytucji zastrzega, że Prezydent Republiki może zwołać Althing w każdym innym miejscu Islandii. Pracami parlamentu kieruje przewodniczący oraz jego zastępcy (do 6), którzy razem tworzą Prezydium Althingu. Przewodniczący przewodniczy obradom izby, wyznacza kierunki prac parlamentu, reprezentuje Althing na forum międzynarodowym oraz wobec innych organów państwa, a także wraz z premierem oraz przewodniczącym Sądu Najwyższego zastępuje prezydenta, gdy ten nie może sprawować swoich funkcji.

W ramach parlamentu, na mocy art. 39 Konstytucji, funkcjonują stałe komisje, w których ogniskuje się ciężar prac merytorycznych⁷. W ich gestii leży rozpatrywanie „ważnych spraw o znaczeniu publicznym” (art. 39). Obecnie jest ich 12 i są to komisje: budżetowa, gospodarki i podatków, edukacji, środowiska, rolnictwa i rybołówstwa, spraw zagranicznych, ogólna, zdrowia, przemysłu, spraw społecznych i zabezpieczenia socjalnego, handlu, transportu i komunikacji⁸. Obok tego specyficzne miejsce w strukturze parlamentu zajmuje komisja zaufania, która orzeka o ważności wyboru posłów i ich zastępców⁹. Zakres kompetencji komisji oparty jest na kryterium resortowym. Znaczy to, iż tematyka, która leży w polu zainteresowań poszczególnych komisji odpowiada w przybliżeniu obszarowi działań określonych ministerstw. W sferze legislacyjnej komisje pełnią funkcje opiniodawcze wobec projektów ustaw. Ich przedstawiciele mogą również inicjować proces ustawodawczy w imieniu komisji. Spełniają one także ważną rolę kontrolną. Na podstawie art. 39 parlament może przyznawać komisjom prawo żądania informacji ustnych lub pisemnych zarówno od urzędników, jak i osób prywatnych. Rezultatem działań komisji są pisemne raporty przedkładane Althingowi. Zwyczajowo składy komisji stanowią wyraz aktualnego układu sił politycznych w parlamencie¹⁰, przy czym należy podkreślić, iż przy wyborze członków wiele uwagi przywiązuje się do kryterium doświadczenia, fachowości oraz operatyw-

⁶ Zwyczajowo rozpoczęcie sesji poprzedza msza w katedrze. Po niej deputowani udają się do gmachu parlamentu, gdzie Prezydent Republiki dokonuje uroczystego otwarcia nowej sesji. Obradami, aż do czasu wyboru nowego przewodniczącego oraz jego zastępców, kieruje najstarszy stażem deputowany. Jako że posłowie podczas kadencji parlamentu nie mają stałych miejsc, to każdorazowo przed rozpoczęciem nowej sesji dokonują oni losowania przesądzającego o ich umiejscowieniu na sali obrad. Posiedzenia Althingu odbywają się od poniedziałku do czwartku (w poniedziałek rozpoczynają się od godziny 15.00, we wtorek i środę od 13.30, a w czwartek od 10.30 i trwają do wyczerpania ustalonego porządku obrad).

⁷ Komisje zbierają się od poniedziałku do czwartku w godzinach porannych. Jedyne komisja spraw zagranicznych, może obradować również w innych terminach (także podczas przerw w sesji).

⁸ http://www.althingi.is/kynningarefni/index_en.html, odczyt z dn. 10.07.2009.

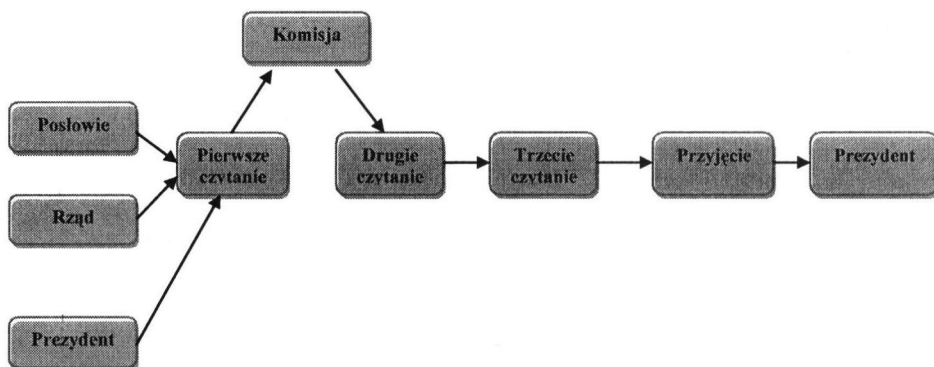
⁹ Art. 46 islandzkiej konstytucji zawiera bowiem zapis, iż to „*Alþingi* decyduje o tym, czy deputowani zostali wybrani zgodnie z prawem, a także o pozbawieniu ich mandatu”.

¹⁰ Jeżeli jakaś frakcja ze względu na małą liczebność nie posiada w danej komisji swego przedstawiciela, to może wyznaczyć do niej obserwatora.

ności. Na polu współpracy międzynarodowej Althing reprezentują tzw. delegacje, które odpowiadają za kontakty parlamentu z różnymi organizacjami międzynarodowymi. Obecnie jest ich 9 (w tym Islandzka Delegacja do Unii Międzyparlamentarnej, Islandzka Delegacja do Zgromadzenia Parlamentarnego NATO, Islandzka Delegacja do Rady Nordyckiej, Islandzka Delegacja do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy i in.).

Althing, podobnie jak inne współczesne parlamenty w państwach demokratycznych, jako najwyższy organ przedstawicielski, spełnia cztery podstawowe funkcje, tj.: ustrojodawczą, legislacyjną, kontrolną i krecyjną. Posiadając legitymizację społeczną odgrywa on istotną rolę w wyznaczaniu oraz kształtowaniu polityki państwa. W zakresie prawodawstwa Althing dysponuje wyłącznym prawem stanowienia ustaw. Zgodnie z art. 38 Konstytucji prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje posłom (zarówno indywidualnie, jak i grupowo) oraz ministrom (rządowi). W praktyce przeważają projekty rządowe, co jest swoistą regułą we współczesnych demokracjach parlamentarnych.

Rysunek nr 1. Tryb ustawodawczy w Althingu

Tryb ustawodawczy kategorycznie obejmuje trzy czytania¹¹. Znajduje to odzwierciedlenie w art. 44 Konstytucji, który głosi wprost, że: „Żaden projekt ustawy nie może zostać przyjęty bez przeprowadzenia trzech czytań w *Alþingi*”¹². Konstytucja zastrzega przy tym, iż część kwestii może być regulowana tylko i wyłącznie w drodze ustawowej (podatki, pożyczki państwowe, prawo własności nieruchomości należą-

¹¹ Projekty winny być wnoszone w przeciągu pierwszych sześciu miesięcy od otwarcia sesji (czyli do 1 kwietnia każdego roku). O ewentualnym przyjęciu projektu po tym terminie decyduje większość parlamentarna.

¹² Islandzki system legislacyjny nie zna instytucji tzw. szybkiej ścieżki legislacyjnej. Althing jest ciałem na tyle efektywnym, iż nie przewidziano w jego funkcjonowaniu tego typu mechanizmów.

cych do państwa). Przyjęta przez parlament ustawa nie później niż w ciągu dwóch tygodni po jej uchwaleniu trafia do prezydenta. Dopiero po zatwierdzeniu przez głowę państwa uzyskuje ona moc obowiązującą. Prezydent może jednakże odmówić podpisania ustawy. Wówczas zostaje ona poddana pod ogólnonarodowe referendum, które większością głosów może ją odrzucić. W przeciwnym razie staje się ona prawem. Funkcja kontrolna islandzkiego parlamentu realizowana jest poprzez ocenę prac rządu oraz administracji państwowej. Podobnie jak w przypadku innych państw nordyckich, w Islandii cechuje ją wysoka efektywność oraz rzeczowy wymiar, dzięki czemu nie jest ona nastawiona na wywoływanie przesileni i kryzysów rządowych, lecz jej celem winna być ochrona i zabezpieczenie interesów państwa. Kontrola parlamentu nad organami władzy wykonawczej ma miejsce zarówno na posiedzeniach komisji, jak i podczas obrad plenarnych (rozpatrywanie rządowych sprawozdań i informacji; odbywająca się w ostatnich dwu tygodniach sesji zwyczajnej tzw. „debata kuchenna” podczas której poszczególne frakcje parlamentarne oceniają prace rządu). W wymiarze politycznym ważna rola w tej materii przypada również indywidualnej aktywności parlamentarzystów, znajdującej swój wyraz poprzez formułowanie pytań poselskich. Pytania takie mogą być składane w formie pisemnej, lecz najczęściej są one zadawane ustnie (w specjalnie w tym celu przewidzianej w tygodniowym porządku obrad Althingu), tzw. „godzinie pytań”. Funkcja kreacyjna islandzkiego parlamentu zawiera się natomiast przede wszystkim w wyborze Rzecznika Praw Obywatelskich (*Ombudsmana Althingu*), sędziów Sądu Najwyższego oraz Prokuratora Generalnego.

W Islandii, tak jak w wielu innych współczesnych państwach, system demokracji pośredniej realizowany za pośrednictwem parlamentu uzupełniony został możliwością bezpośredniego wyrażenia woli suwerena – narodu w drodze referendum. Ustawa zasadnicza Republiki Islandii obliguje organy państwowe do przeprowadzenia referendum w trzech sytuacjach: jeśli parlament zdecyduje się zdjąć z urzędu prezydenta, jeśli głowa państwa odmówi podpisania przedłożonej mu ustawy, lub jeśli zmiana ma ulec status Kościoła ewangelicko-luterańskiego. W praktyce ustrojowej Republiki Islandii instytucja referendum, jak dotychczas, nie znalazła jednak szerokiego zastosowania¹³.

Prezydent

Na czele Republiki stoi Prezydent Islandii (isl. *Forseti Íslands*). Na mocy postanowień ustawy zasadniczej jest on wybierany przez naród na 4-letnią kadencję, w drodze powszechnego bezpośredniego i tajnego głosowania. Powyższy tryb wyboru zapewnia głowie państwa silną legitymizację społeczną oraz warunkuje dużą niezależność wzglę-

¹³ Więcej na temat Althingu patrz: M. Grzybowski, A. Pulit, *Althing. Parlament Islandii*, Warszawa 2007; S. Sagan, *Ustrój polityczny Republiki Islandii*, Rzeszów 2005, s. 50–65; B. Piotrowski, *Althing – najstarszy parlament Europy*, Seria „Materiały o Islandji”, Warszawa 1972.

dem najwyższego organu przedstawicielskiego, jakim jest parlament. Stosownie do brzmienia art. 5 Konstytucji osoba ubiegająca się o urząd prezydenta winna zostać oficjalnie zgłoszona przez wyborców w liczbie nie mniejszej niż 1500 i nie większej niż 3000. Czynne prawo wyborcze jest analogiczne, jak przy wyborach do Althingu (wiek co najmniej 18 lat i islandzkie obywatelstwo), natomiast bierne prawo wyborcze ogranicza cenzus wieku, wynoszący 35 lat. Wybory, zgodnie z konstytucyjnym zapisem, odbywają się w czerwcu lub lipcu roku, w którym kończy się kadencja urzędującego prezydenta. Islandzkie prawo nie precyzuje ilości kadencji. Zwyczajowo jednak jedna osoba nie sprawuje ich więcej niż cztery. Jeżeli w wyborach startuje więcej niż jeden kandydat, za prawomocnie wybranego uznaje się tego, który uzyskał największą liczbę głosów. Jeżeli natomiast zgłoszona zostaje tylko jedna osoba, wówczas automatycznie – bez przeprowadzania głosowania – uważa się ją za wybraną na mocy specjalnej decyzji Althingu potwierdzającej brak kontrkandydatów¹⁴. W rzeczywistości politycznej Islandii takie przypadki nie mają charakteru incydentalnego. Zgodnie z art. 12 siedziba prezydenta znajduje się w stolicy kraju lub w jej okolicach. Obecnie rezyduje on w Bessastaðir w miejscowości Álftanes, leżącej nieopodal Reykjavíku. Kadencja głowy państwa rozpoczyna się z dniem 1 sierpnia i kończy 31 lipca po upływie 4 lat. Objęcie urzędu poprzedza złożenie przysięgi (lub oświadczenia) na wierność Konstytucji. Odnośnie pełnienia funkcji głowy państwa ustawa zasadnicza zawiera dwa zastrzeżenia: Prezydent Republiki nie może być równocześnie posłem do Althingu, ani nie może pobierać jakiegokolwiek wynagrodzenia, tak od instytucji państwowej, jak i inicjatywy prywatnej. W przypadku śmierci lub rezygnacji z urzędu przed zakończeniem kadencji „nowy Prezydent wybierany jest na okres kończący się 31 lipca po upływie czterech lat od daty wyborów” (art. 7 Konstytucji). Gdy zaś stanowisko głowy państwa pozostaje nieobsadzone lub też, gdy czasowo nie jest on zdolny wypełniać swoich obowiązków (choroba, pobyt za granicą lub inne) jego kompetencje wspólnie wykonują: Premier, Przewodniczący Parlamentu oraz Przewodniczący Sądu Najwyższego. Posiedzeniami tego trzyosobowego kolegium kieruje Przewodniczący Althingu, a w przypadku różnicy zdań rozstrzyga większość głosów. Konstytucja przyznaje prezydentowi określone uprawnienia oraz kompetencje zarówno w zakresie władzy ustawodawczej, jak i wykonawczej. Przesądza o tym art. 2, który głosi, iż: „*Alþingi* i Prezydent Islandii sprawują wspólnie władzę ustawodawczą. Prezydent i inne władze rządowe zgodnie z niniejszą Konstytucją i innymi ustawami sprawują władzę wykonawczą [...]”. W sferze legislacyjnej prezydent nie później niż w ciągu 10 tygodni po wyborach zwołuje Althing, otwiera i zamyka sesje

¹⁴ Islandzki ustrojodawca, kierując się zasadami efektywności instytucji politycznych oraz kategoriami racjonalności ekonomicznej (szczególnie łatwo dostrzegalnymi w niewielkiej społeczności wyspiarskiej), jako pierwszy wprowadził niniejszy zapis do konstytucji. Analogiczne rozwiązanie znalazło następnie zastosowanie w Konstytucji Finlandii z 11 czerwca 1999 r.

parlamentu, a także odracza jego obrady (nie dłużej niż na 2 tygodnie i nie częściej niż raz w roku). Głowa państwa ma również duży wpływ na ustawodawstwo. Dysponuje on prawem inicjatywy ustawodawczej oraz może przedkładać parlamentowi własne propozycje uchwał. W stosunku do projektów już przyjętych prezydent promulguje ustawy. Prezydencki podpis stanowi tutaj warunek *sine qua non* ich wejścia w życie, przy czym jednocześnie wymaga on kontrasygnaty odpowiedniego ministra. W przypadku braku zgody prezydenta na podpis, ustawa taka zachowuje swą ważność, lecz poddana zostaje pod referendum, które przesądza o jej przyjęciu bądź odrzuceniu. Obok tego w sytuacjach wyjątkowych ustawa zasadnicza nadaje prezydentowi prawo wydawania ustawodawstwa nadzwyczajnego, które obwarowane jest wszelako licznymi obostrzeniami. Zgodnie z brzmieniem art. 28 Konstytucji: „W przypadku nagłej konieczności Prezydent może wydawać ustawy prowizoryczne w sytuacjach, gdy *Alþingi* nie obraduje na sesji. Ustawy takie nie mogą być jednak sprzeczne z Konstytucją. Zawsze, najszybciej jak jest to możliwe, powinny one być przedłożone *Alþingi* do rozpatrzenia. Jeżeli *Alþingi* nie zaaprobuje ustawy prowizorycznej lub nie zakończy jej rozpatrywania w ciągu 6 tygodni od zwołania posiedzenia, ustawa traci moc obowiązującą. Ustawa prowizoryczna dotycząca budżetu nie może zostać wydana, o ile *Alþingi* uchwalił już budżet na dany rok finansowy”. W stosunku do Althingu ustrojodawca wyposażył prezydenta w prawo rozwiązywania parlamentu, nie precyzując równocześnie przesłanek uzasadniających tego typu działanie. Tym samym prawo konstytucyjne pozostawia głowie państwa dużą dowolność w tej materii. W przypadku rozwiązania Althingu nowe wybory winny odbyć się w przeciągu 45 dni, tak aby nowy parlament zebrał się nie później niż w ciągu 10 tygodni od momentu rozwiązania. W zakresie władzy wykonawczej konstytucyjne kompetencje prezydenta są *de facto* wykonywane za pośrednictwem ministrów (rządu). Ustawa zasadnicza czyni go jednak zwierzchnikiem egzekutywy. Prezydent, na mocy art. 15 Konstytucji, powołuje i odwołuje ministrów, a także określa ich liczbę i zakres obowiązków. Ponadto Prezydent Republiki Islandii reprezentuje kraj w stosunkach zewnętrznych oraz negocjuje i zawiera umowy międzynarodowe, z zastrzeżeniem, iż odnośnie traktatów, które wymagają zmiany ustroju państwa, bądź zrzeczenia się praw czy też ustanowienia służebności na terytorium lub wodach terytorialnych potrzebuje on zgody Althingu. Podobnie jak w przypadku uprawnień głów państw w innych krajach, prezydent w Islandii dysponuje prawem łaski i amnestii. Nie jest on jednak zwierzchnikiem sił zbrojnych, co wynika z faktu, iż Islandia nie posiada armii. Prezydent Republiki Islandii zgodnie z postanowieniami Konstytucji nie ponosi odpowiedzialności politycznej za swoje czynności urzędowe, zaś do odpowiedzialności karnej może zostać pociągnięty tylko i wyłącznie za zgodą Althingu. Głowa państwa podlega natomiast odpowiedzialności konstytucyjnej. Procedurę odwołania szefa państwa określa art. 11 Konstytucji. Przed upływem kadencji głowa państwa może zostać odwołana z urzędu

jedynie w drodze referendum ogólnonarodowego, zainicjowanego specjalną uchwałą Althingu przyjętą większością trzech czwartych głosów. Referendum takie winno odbyć się w przeciągu dwu kalendarzowych miesięcy od dnia przyjęcia uchwały parlamentu w tej sprawie. W tym okresie prezydent, aż do czasu ogłoszenia wyników, nie powinien wykonywać swoich obowiązków. Jeżeli uchwała Althingu zostanie odrzucona w referendum bezwzględną większością głosów, prezydent zachowuje urząd, zaś parlament zostaje bezzwłocznie rozwiązany i zarządza się nowe wybory. W przeciwnym wypadku głowa państwa zostaje zdjęta ze stanowiska. Analizując pozycję ustrojową głowy państwa w ramach islandzkiego systemu politycznego zwraca uwagę pewna dychotomia ujawniająca się pomiędzy uregulowaniami konstytucyjnymi a praktyką ustrojową. Z jednej strony bowiem ustawa zasadnicza dość szeroko określiła obszar uprawnień i kompetencji prezydenta, gwarantując mu silną pozycję ustrojową. Z drugiej jednak strony doświadczenia kolejnych pięciu dotychczasowych prezydentów wskazują, iż nie odgrywają oni aż tak istotnej roli, jaką przypisuje im ustawa zasadnicza. Jak pokazuje zatem praktyka wiele zależy w tym względzie od indywidualnych predyspozycji i aktywności poszczególnych osób piastujących ten urząd¹⁵.

Tabela 2.

Prezydenci Islandii

Imię i Nazwisko	Okres sprawowani urzędu
1. Sveinn Björnsson	17.04.1944 – 25.01.1952*
2. Ásgeir Ásgeirsson	01.08.1952 – 01.08.1968
3. Kristján Eldjárn	01.08.1968 – 01.08.1980
4. Vigdís Finnbogadóttir	01.08.1980 – 01.08.1996
5. Ólafur Ragnar Grímsson	01.08.1996 – obecnie

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistic Iceland, <http://www.statice.is/Statistics/Elections/Presidential-elections>, odczyt z dn. 20.07.2009.

Rząd

Naczelnym organem władzy wykonawczej w ramach islandzkiego systemu polityczno-ustrojowego jest Rząd Islandii (isl. *Stjórnarráð Íslands*). Na poziomie konstytucyjnym uregulowania dotyczące rządu zamieszczone zostały w rozdziale 11 Ustawy

* Sveinn Björnsson był jedynym, jak dotychczas, Prezydentem Islandii, który zmarł podczas sprawowania urzędu. Po jego śmierci, do czasu upływu kadencji, jego funkcje wykonywało – tak jak nakazuje art. 8 Konstytucji – kolegium składające się z Przewodniczącego Parlamentu, Premiera oraz Przewodniczącego Sądu Najwyższego.

¹⁵ S. Sagan, *Ustrój polityczny...*, s. 68.

zasadniczej (art. 13–19). Sama konstytucja dość pobieżnie i ogólnikowo odwołuje się do instytucji rządu, czyniąc to w szerszym kontekście przepisów odnoszących się do głowy państwa. Na mocy jej postanowień prezydent powołuje rząd, dymisjonuje ministrów, a także określa ich liczbę oraz zakres obowiązków. W rzeczywistości rola prezydenta w tej materii ma zazwyczaj charakter czysto formalny – lub gdy pojawiają się problemy z uformowaniem koalicji rządowej – ogranicza się do działań koncyliacyjnych. Nominacja na stanowisko premiera, a także powołanie rządu poprzedzone jest konsultacjami prezydenta z liderami najważniejszych frakcji politycznych. W ten sposób głowa państwa uzyskuje pewność, iż nowy gabinet będzie cieszył się poparciem większości parlamentarnej lub przynajmniej będzie przez nią tolerowany. Islandzki system prawa konstytucyjnego, co charakterystyczne dla nordyckiej tradycji ustrojowej, zna dwa pojęcia rządu. Podstawową formą jest gabinet, w skład którego wchodzi premier wraz z ministrami. Gdy rząd taki obraduje jednak pod przewodnictwem prezydenta wówczas tworzy Radę Państwa. Formalnie to właśnie na forum Rady Państwa winny być przedkładane prezydentowi wszelkie ważne ustawy i decyzje rządowe. Islandzkie gabinety cechuje stosunkowo mała liczebność – zwyczajowo nie przekraczają one 12 osób. Obok premiera oraz ministrów w rządzie nie zasiadają żadne inne osoby. Nie ma tutaj instytucji wicepremiera oraz ministrów bez teki. Pracami poszczególnych resortów kierują ministrowie, a rozdział tek ministerialnych faktycznie leży w gestii premiera. W ostatnich latach, wraz z rozwojem liczebnym składu rządu, nastąpiło odejście od stosowanej wcześniej zasady, zgodnie z którą na czele dwóch (lub niekiedy większej liczby) resortów stawał jeden minister. Islandzkie prawo nie precyzuje szczególnych warunków, jakie muszą spełniać członkowie gabinetu. Wystarczy, iż cieszą się oni pełnią praw cywilnych i politycznych oraz są obywatelami islandzkimi. Ministrowie mogą jednocześnie pełnić funkcję deputowanych do Althingu. Struktura organizacyjna rządu w zakresie liczby i nazw resortów jest zmienna. Powołany 10 maja 2009 r., po przedterminowych wyborach, drugi rząd Jóhanny Sigurdardóttir podzielony został na następujące ministerstwa: spraw społecznych i zabezpieczenia socjalnego; przemysłu, energii i turystyki; spraw zagranicznych; komunikacji; finansów; rolnictwa i rybołówstwa; zdrowia; edukacji, nauki i kultury; środowiska; handlu; sprawiedliwości i spraw kościelnych oraz biura premiera¹⁶. Posiedzenia gabinetu zwołuje premier, który jednocześnie przewodniczy jego obradom. Rząd może zebrać się również z inicjatywy ministra. Siedzibą rządu konstytucja uczyniła Reykjavik. Premier kształtuje ogólną politykę rządu, wyznacza kierunki prac gabinetu, a także nadzoruje i koordynuje funkcjonowanie administracji publicznej. Praktyka pokazuje, iż zajmuje on kluczową pozycję w islandzkim systemie politycznym. Co do kompetencji samego rządu islandzka konstytucja odnosi się raczej w sposób lakoniczny.

¹⁶ <http://www.government.is/g-offices/>, odczyt z dn. 22.07.2009.

Zgodnie z zapisami art. 17 „Posiedzenia rządu zwoływane są w celu rozpatrzenia nowych projektów ustaw i ważnych spraw państwowych”. Natomiast art. 14 głosi, iż „Ministrowie ponoszą odpowiedzialność za wszystkie działania wykonawcze”. Ogólnie rzecz ujmując, rząd, będąc naczelnym organem egzekutywy, kreuje ogólną politykę państwa, dążąc do realizacji założeń zawartych w swym programie politycznym. Warto podkreślić w tym kontekście, iż ustrojodawca nie wyposażył islandzkiego rządu w żadne uprawnienia normodawcze (prawo dekreutowania), co podkreśla zasadę wyłączności Althingu w sferze ustawodawczej. Ustawa zasadnicza nie zawiera wymogu nakazującego posiadanie przez rząd poparcia większości parlamentarnej. Wynika to jednak z norm zwyczajowych. Brak aprobaty ze strony większości deputowanych zasiadających w Althingu może skutkować bowiem destabilizacją polityczną oraz zablokowaniem rządowych inicjatyw, zwłaszcza w płaszczyźnie legislacyjnej. W odniesieniu do rządu zaufanie parlamentu dotyczy zarówno całego gabinetu, jaki i poszczególnych ministrów. W rzeczywistości, na gruncie islandzkiego systemu politycznego, rozróżnienie to uległo zatarciu, gdyż premier ponosi odpowiedzialność zarazem za siebie i za swoich ministrów. Konstytucja Republiki Islandii nie precyzuje w szczególności politycznej odpowiedzialności rządu wobec Althingu. Zasada się ona w znacznej mierze na zwyczajach konstytucyjnych. W przypadku utraty zaufania parlamentu, rząd po przyjęciu uchwały w tej sprawie przez parlament, zmuszony jest ustąpić. Dymisja jest składana na ręce prezydenta. Charakterystycznym rysem rządów islandzkich pozostaje to, że relatywnie częste ich zmiany są wynikiem wewnętrznych rozbieżności w łonie samego gabinetu (z reguły koalicyjnego), a nie brakiem zaufania ze strony parlamentu. Wotum nieufności wobec rządów jest raczej wyjątkiem w praktyce życia politycznego Islandii¹⁷. Althing uczestniczy również w egzekwowaniu odpowiedzialności członków rządu za przestępstwa związane z wykonywanymi przez nich funkcjami. Znajduje to umocowanie w art. 14 Konstytucji, który głosi, iż „[...] Odpowiedzialność ministrów jest określona ustawą. *Alþingi* może wnieść oskarżenie przeciwko ministrowi za działania związane z wykonywaniem ich obowiązków urzędowych. W takim przypadku właściwy kompetencyjnie jest Trybunał Stanu”.

Od czasu ustanowienia w 1944 r. Republiki Islandii do 2009 r. kraj rządzony był przez 29 gabinetów. W zdecydowanej większości miały one charakter koalicyjny. Obecny rząd tworzą dwie partie: Sojusz (pięciu ministrów) oraz Ruch Zieloni – Lewica (również pięciu ministrów¹⁸), a na jego czele stoi wywodząca się z Sojuszu Jóhanna Sigurdardóttir – pierwsza w dziejach państwa kobieta piastująca urząd szefa rządu.

¹⁷ S. Sagan, *Ustrój polityczny...*, s. 77.

¹⁸ Obok tego w skład gabinetu wchodzi jeszcze dwóch ministrów bezpartyjnych.

Władza sędziowska

Islandzka ustawa zasadnicza w sposób równie zwięzły i ogólnikowy, jak w przypadku rządu, odnosi się do władzy sędziowskiej, poświęcając temu zagadnieniu zaledwie 4 artykuły. Uregulowania dotyczące wymiaru sprawiedliwości zostały zawarte w art. 2, a także w rozdziale V (art. 59 – 61). Stosownie do brzmienia art. 2 – w którym określona została zasada trójpodziału władzy – w Republice Islandii „[...] Sędziowie sprawują władzę sędziowską”. Postanowienia rozdziału V głoszą natomiast, iż organizacja wymiaru sprawiedliwości musi być oparta na ustawie, a sędziowie władni są rozpatrywać spory wchodzące w zakres kompetencji administracji. Obok tego art. 61 podkreśla zasadę niezawisłości sędziów („Przy wypełnianiu swoich obowiązków służbowych sędziowie kierują się jedynie ustawami”) oraz ich nieusuwalności („Sędziowie, którzy nie piastują równocześnie stanowisk administracyjnych, nie mogą zostać zwolnieni z urzędu inaczej niż na mocy orzeczenia sądu, nie mogą być również przenoszeni na inne stanowiska wbrew ich woli, z wyjątkiem przypadku reorganizacji sądownictwa. Jednakże sędzia, który osiągnął wiek 65 lat, może zostać zwolniony z urzędu [...]). Do końca lat 80. XX w. islandzki wymiar sprawiedliwości wyróżniał się własną specyfiką organizacyjną. Przejawiała się ona przede wszystkim poprzez możliwość łączenia funkcji administracyjnych i sądowych w terenie, dzięki czemu jedna osoba mogła jednocześnie zajmować stanowisko w administracji państwowej (w tym w policji) i godzić to ze sprawowaniem urzędu sędziowskiego. Całkowite oddzielenie władzy wykonawczej od sędziowskiej nastąpiło w Islandii dopiero na mocy specjalnej ustawy – nr 92 z 1989 r. – o separacji wymiaru sprawiedliwości i władzy wykonawczej, a proces ten ostatecznie zakończony został w 1992 r. Obecnie islandzki system sądownictwa ma charakter dwuinstancyjny, a Islandia podzielona jest na osiem okręgów sądowych. Na sądy pierwszej instancji składa się osiem sądów okręgowych, które sprawują jurysdykcję zarówno w sprawach karnych, jak i cywilnych. Sądem drugiej instancji jest natomiast Sąd Najwyższy. Sędziów sądów okręgowych powołuje i odwołuje minister sprawiedliwości, kierując się przy tym ocenami specjalnej Komisji Kwalifikacyjnej, w skład której wchodzi trzy osoby rekomendowane przez Sąd Najwyższy, Islandzkie Stowarzyszenie Adwokatów i Islandzkie Stowarzyszenie Sędziów. Sędzia sądu okręgowego spełniać musi następujące warunki: wiek minimum 30 lat, islandzkie obywatelstwo, sprawność psychiczna i fizyczna, pełna zdolność do czynności prawnych, niekaralność, egzamin lub dyplom w dziedzinie prawa, co najmniej trzyletni okres wykonywania mandatu posła, wykonywanie zawodu adwokata lub radcy prawnego w administracji państwowej lub samorządowej¹⁹.

¹⁹ S. Sagan, *Ustrój polityczny...*, s. 79.

Sądami okręgowymi kierują prezesi powoływani przez ministra sprawiedliwości na 5-letnią kadencję. Odwołania od decyzji sądów okręgowych rozpatruje Sąd Najwyższy – stanowiący najwyższą instancję sądową w ramach islandzkiego wymiaru sprawiedliwości. Został on ustanowiony na mocy ustawy nr 22 z roku 1919, a jego pierwsze posiedzenie odbyło się 16 lutego 1920 r.²⁰ W skład Sądu Najwyższego wchodzi 9 sędziów powoływanych i odwoływanych przez prezydenta, na wniosek ministra Sprawiedliwości. Kandydaci na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego muszą posiadać niezbędne kwalifikacje. Obok wymogów stawianych przed sędziami sądów okręgowych muszą oni ponadto: osiągnąć wiek 35 lat, nie być pozbawionymi prawa do zarządzania własnym majątkiem, posiadać co najmniej 3 – letni staż w sądzie okręgowym na stanowisku sędziego lub radcy w Sądzie Najwyższym, posiadać tytuł profesora, pełnić funkcję komendanta policji, sędziego pokoju, szefa prokuratury albo jego zastępcy, prokuratora, dyrektora generalnego w ministerstwie, dyrektora departamentu w Ministerstwie Sprawiedliwości, *ombudsmana* lub innej podobnej funkcji zapewniającej zdobycie odpowiedniego doświadczenia oraz znajomości prawa²¹. Na czele Sądu Najwyższego stoi Prezes wybierany na 2-letnią kadencję przez sędziów wchodzących w jego skład. Sąd Najwyższy funkcjonuje w oparciu o dwie izby, które orzekają w składach 3-, bądź 5-osobowych. Na wniosek Prezesa sprawa może być również rozpoznana w składzie 7-osobowym. Obok tego w Islandii istnieją jeszcze dwa odrębne sądy, tj. Sąd Stanu oraz Sąd Pracy.

Regulacje dotyczące praw człowieka i wolności obywatelskich

Republika Islandii, jako państwo w pełni demokratyczne, w swym porządku ustrojowym dużo uwagi poświęca uregulowaniom odnoszącym się do kwestii ochrony praw człowieka i obywatela. Zapisy islandzkiej konstytucji w tym zakresie, na mocy nowelizacji z lat 90. XX w., zostały znacznie rozszerzone i dostosowane do standardów międzynarodowych – zwłaszcza tych obowiązujących w prawie europejskim. Na poziomie ustawy zasadniczej normy dotyczące praw człowieka zamieszczone zostały w rozdziale VII i częściowo w rozdziale VI. Artykuł 65 – otwierający rozdział VII Konstytucji – głosi, iż „Wszyscy są równi wobec prawa i korzystają z praw człowieka bez względu na płeć, religie, poglądy, narodowość, rasę, kolor skóry, własność [stan majątkowy – R.R.], urodzenie lub inną cechę pochodzenia”. Zapis ten uzupełniony został stwierdzeniem, że „Mężczyźni i kobiety korzystają z równych praw we wszyst-

²⁰ <http://www.haestirettur.is/baeklingur/page2>, odczyt z dn. 25.07.2009.

²¹ S. Sagan, *Ustrój polityczny...*, s. 80.

kich dziedzinach”. Na katalog podstawowych praw i wolności zawartych w konstytucji składają się ponadto następujące unormowania: zakaz pozbawienia obywatelstwa islandzkiego; prawo obywateli islandzkich do swobodnego wjazdu i wyjazdu z kraju, zakaz pozbawienia wolności z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie; prawo osoby pozbawionej wolności do bezzwłocznego uzyskania informacji o powodach zastosowania wobec niej takiego środka; bezwzględny zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karnia, a także zakaz pracy przymusowej; brak możliwości zastosowania kary wobec kogokolwiek, jeżeli nie została ta osoba uznana za winną popełnienia czynu stanowiącego przestępstwo; zakaz wprowadzenia kary śmierci w drodze ustawy; prawo do sprawiedliwego procesu sądowego przed niezależnym i bezstronnym sądem; nienaruszalność prywatności, domu i życia rodzinnego; nienaruszalność własności prywatnej; prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów i przekonań; prawo do różnych form stowarzyszania się w każdym prawnie dozwolonym celu; prawo do gromadzenia się bez broni; prawo do wykonywania wybranego przez siebie zawodu; prawo do uzyskania niezbędnej pomocy w razie choroby, kalektwa, niemocy spowodowanej podeszłym wiekiem, bezrobocia i innych okoliczności; ustawowe gwarancje w zakresie edukacji, ochrony i opieki nad dziećmi; a także zakaz nakładania podatków, o ile nie zezwala na to obowiązująca ustawa. W sferze wolności religijnej art. 62 (rozdział VI) stanowi, co prawda, iż „Kościół Ewangelicko-Augsburski w Islandii jest Kościołem państwowym i jako taki jest wspierany i chroniony przez państwo [...]”, jednakże dwa kolejne artykuły zapewniają całkowitą swobodę wyznania (prawo do zakładania związków wyznaniowych i praktykowania swojej religii w zgodzie z indywidualnymi przekonaniem, zakaz pozbawiania praw osobistych czy publicznych na podstawie przekonań religijnych, a także zakaz zmuszania do przynależności do jakiegokolwiek związku wyznaniowego). Ważną rolę w dziedzinie ochrony praw człowieka i obywatela pełni w Islandii instytucja *Ombudsmana Althingu* (*Umboðsmaður Alþingis*). Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich przy Althingu powołany został w 1987 r., na mocy ustawy nr 13 z 20 marca 1987 r. *Ombudsman* jest wybierany na 4-letnią kadencję przez islandzki parlament, a kandydat na to stanowisko – w myśl litery prawa – powinien spełniać warunki analogiczne, jak w przypadku piastowania funkcji sędziego Sądu Najwyższego. W ramach swych kompetencji Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży przestrzegania praw człowieka i wolności obywatelskich, a także sprawuje kontrolę nad poczynaniami zarówno administracji rządowej, jak i samorządowej²². W swych działaniach jest on organem niezawisłym. *Ombudsman* może wszcząć postępowanie z własnej inicjatywy, z urzędu, lub też w efekcie wniesionej skargi. Zwrócić się do niego może każda osoba, która uważa, iż

²² Ponadto może on również badać działania organizacji i instytucji prywatnych, o ile ich działania mają związek ze swobodami i prawami obywatelskimi.

została potraktowana niesprawiedliwie (tak obywatele islandzcy, jak i cudzoziemcy)²³. W zakresie poszanowania praw, potrzeb i interesów dzieci w Islandii utworzono w 1995 r. odrębny urząd *Ombudsmana* ds. Dzieci (*Umboðsmaður barna*).

* * *

Długą tradycję posiada na Islandii samorząd terytorialny. Jego początki sięgają X w. Wyrazem instytucjonalizacji idei samorządowych w czasach Wolnej Wspólnoty było ustanowienie takich instytucji, jak *hreppur*²⁴, a także *godord* oraz *thingów*. Pierwsze uregulowania prawne odnoszące się do organizacji samorządu oraz jego kompetencji odnaleźć można w kodeksie *Grágás* (Szara Gęś) skompilowanym w drugiej połowie XIII w. Wraz z upadkiem Wolnej Wspólnoty oraz nastaniem panowania norweskiego na wyspie zapoczątkowany został proces stopniowego ograniczania roli samorządu, który osiągnął apogeum w okresie rządów duńskich, sprawowanych za pośrednictwem silnie scentralizowanej administracji. Dopiero królewski dekret o władzy lokalnej z 4 maja 1872 r. przywracał w Islandii funkcjonowanie instytucji samorządowych. Tradycyjny podział administracyjny kraju, uformowany w okresie podporządkowania Monarchii Duńskiej, opierał się na 23 hrabstwach (*sýslur*) oraz niezależnych miastach (*kaupstaðir*), których liczba w latach 80. XX w. osiągnęła ostatecznie poziom 25. Z dniem 1 stycznia 2004 r. w Islandii dokonano reorganizacji podziału administracyjnego państwa. Obecnie kraj dzieli się na 8 regionów (*landshluta*) oraz 78 gmin (*sveitarfélög*). Na szczeblu gminnym władza w pełni należy do organów samorządu terytorialnego, podczas gdy w regionach sprawuje ją administracja rządowa. Islandzka konstytucja w sposób marginalny porusza kwestie samorządu, poświęcając temu zagadnieniu zaledwie jeden artykuł – 78 (przedostatni). Głosi on, iż „Gminy wykonują swoje zadania niezależnie, na podstawie przepisów ustawy. Źródła dochodów gmin i prawo gmin do decydowania, czy i jak wykorzystać dochody, określa ustawa”. Stosownie do tych zapisów podstawę prawną funkcjonowania oraz organizacji insty-

²³ Więcej na temat instytucji *Ombudsmana* *Althingu* patrz: <http://www.umbodsmaduralthingis.is/>

²⁴ *Hreppur* były to lokalne wspólnoty, funkcjonujące niezależnie w ramach lokalnych *thingów* lub parafii. Głównym zadaniem takich wspólnot było wypełnianie funkcji socjalnych, które w normalnych warunkach spoczywałyby na barkach najbliższej rodziny (m.in. niosły one pomoc osobom biednym). Według zapisów kodeksu *Grágás* w skład pojedynczego *hreppar* wchodziło przynajmniej ok. 20 farm, a na jego czele stał pięciosobowy komitet wybierany przez wszystkich farmerów należących do wspólnoty (Birgir T. Runolfsson Solvason, *Ordered Anarchy, State, and Rent-Seeking: The Icelandic Commonwealth, 930 – 1264*, Ph.D. Dissertation in Economics, George Mason University, 1991, s. 35 i n. [dostępna pod adresem: http://www3.hi.is/~bthru/Ordered_Anarchy_PhD_dissertation.pdf]; idem, *Institutional evolution in the Icelandic Commonwealth*, „Constitutional Political Economy” 1993, vol. 4, nr 1, s. 104 i n.).

tucji samorządowych w Islandii stanowią przede wszystkim ustawy. Mimo to organy samorządu terytorialnego posiadają silną i ugruntowaną pozycję w ramach islandzkiego systemu polityczno-ustrojowego. Do ich kompetencji należą m.in.: sprawy z zakresu opieki społecznej i zdrowotnej, mieszkalnictwa komunalnego, zapobiegania bezrobociu i ubóstwu, edukacji, kultury i sportu, a także infrastruktury oraz zagospodarowania przestrzennego.